

УДК: 336.2:351.12

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2024-1-2-102-109>

ПОКОВБА Дмитро Васильович

аспірант спеціальності 051 Економіка
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

Orcid ID <https://orcid.org/0000-0002-7186-5461>

pokovba.dmytro@vu.edu.ua

КИРИЛЮК Євгеній Миколайович

доктор економічних наук, професор,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-7097-444X>

en_kirilyk@ukr.net

ПРОЩАЛИКІНА Аліна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-9867-2555>

alina1026@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Визначено роль податкової системи у забезпеченні ефективного функціонування економіки. Систематизовано зміни, які запроваджували у вітчизняній податковій системі протягом перших місяців війни. Досліджено реакцію суб'єктів господарювання на прийняті новації. Встановлено критичну необхідність проведення модифікації податкової системи України. Сформовано рекомендації щодо напрямків реформування вітчизняної податкової системи. Проаналізовано зміни до системи оподаткування після початку війни, встановлено порядок скасування прийнятих у перші місяці війни новацій, а також окреслено перспективи подальшого реформування економіки країни на шляху до забезпечення її життєздатності й повоєнний період.

Ключові слова: податкове законодавство, реформування податкової системи, оптимізація оподаткування, податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, єдиний податок, прогресивне оподаткування, пільги.

Постановка проблеми. Функціонування податкової системи в сучасних умовах спрямоване на досягнення багатьох політичних цілей. Так, за допомогою оподаткування відбувається акумуляція коштів, необхідних для фінансування державних витрат, здійснюється перерозподіл доходів для стабілізації економіки, подолання зовнішніх ефектів, паралельно із підтримкою економічного зростання. Метою ефективного оподаткування, як правило, є досягнення бажаних цілей фіскальної політики найбільш ефективним способом: через обмеження небажаних відхилень, мінімізацію витрат на збір податків і стимулювання економічного розвитку.

З іншого боку, протягом тривалого часу між науковцями розгортається полеміка щодо впливу системи оподаткування на ефективність функціонування економіки та забезпечення її зростання. Для прикладу у дослідженні Тауфіка Х., Карія А., Жасмін Д., Райна Г. Норзіана Л. виявлено негативний зв'язок між економічним зростанням та оподаткуванням [1]. Це аргументується тим, що у випадку застосування податку на прибуток змінюються стимули до праці і як наслідок – продуктивність. Податки можуть збільшити вартість капіталу та зменшити стимули до інвестування, що формує взаємозв'язок: високі податкові ставки перешкоджають інвестиціям, тим самим негативно впливаючи на економічне зростання. Податки також впливають на рішення домогосподарств про заощадження, рівень зайнятості та обсяги інвестицій у людський розвиток. Представники малого бізнесу замінюють діяльність, що оподатковується

за високими ставками, на діяльність, яка оподатковується за відносно нижчими ставками (перехід на спрощену систему оподаткування). Відтак, негативна сторона проявляється у тому, що високі податкові ставки спонукають людей скорочувати робочий час, працювати у менш продуктивній економічній діяльності або перевести трудові відносини у тінь, що обов'язково призведе до зниження темпів економічного зростання.

Ситуація набуває критичного характеру, коли функціонування економіки піддається впливу нищівних факторів, зокрема в умовах війни. Так, ведення діяльності у військовий час радикально відрізняється від звичних умов. Підприємства, змушені працювати в умовах систематичних обстрілів, відключень електроенергії, дефіциту трудових ресурсів, руйнування ланцюгів поставок, тощо. Це вимагає від держави запровадження заходів, які б підтримували економіку країни на життєздатному рівні Інструментом для цього стає податкова система. Відтак, вивчення особливостей модифікації податкової системи України під час війни та визначення напрямків її зміни у післявоєнний час на шляху до забезпечення необхідного рівня ефективності національної економіки набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виокремлення частини нерозв'язаної раніше проблеми. Враховуючи спірність та неоднозначність питання впливу податкової системи на ефективність функціонування економіки, відстежуємо високу активність науковців, податківців, економістів та аналітиків до його розкриття. Вагомий вплив на змістове наповнення даної тематики був здійснений Гречко А., Івановим Ю., Мельником Н., Тарангулом Л., Варналієм С., Євченко Н., Тимченко О., Сибірянськю Ю., Якушиком І., Єськовим О., Жукевичем О. та ін.

Протягом останнього часу фокус вітчизняних науковців все більше зосереджується на використанні можливостей податкової системи для підтримки економіки України в умовах війни. Так, значний внесок у даному контексті був здійснений Бережною Т., Скрипник С., Шепель І., Дощатовим Ю., Білоусом О., Грецою В., Оносовським Д. та ін. Проте, не применшуючи вклад зазначених авторів, вважаємо, що довга тривалість війни і, як наслідок, систематичне внесення змін до податкової системи, а також необхідність формування механізмів повоєнного відновлення формують собою поле для подальших розвідок.

Метою статті є виявлення особливостей трансформації податкової системи України в умовах воєнного стану.

Викладення основного матеріалу дослідження. Усі війни у світі передусім є війнами зі значним впливом економічних чинників. Саме тому економіка та бізнес мають працювати. Для того, щоб це стало можливим держава повинна адаптувати податкову систему до воєнних умов і цим самим створювати можливості для бізнесу продовжувати свою діяльність.

За весь час незалежності України саме податки були ключовим джерелом доходів державного бюджету. У мирний час за їх рахунок забезпечувалось близько 85% всієї його дохідної частини. На сьогодні, згідно з інформацією представників уряду, цей показник знизився до 3/5 бюджету, тобто до 60%. Враховуючи той факт, що війна не лише продовжується, а й загострюється, загроза того, що цей показник знизиться до критичного рівня є як ніколи реальною [2].

Таким чином, сьогодні коли мова іде про податки думки фахівців кардинального розділяються. Так, владні представники керуючись зазначеними цифрами, прагнуть збільшити податковий тиск на бізнес для забезпечення дохідної частини бюджету, а представники бізнесу, своєю чергою, приводять аргументи, щодо критичності таких кроків для їх діяльності. Для встановлення причинно-наслідкових зв'язків між модифікацією податкової системи після початку війни та результатом від таких заходів розглянемо заходи, які запроваджувались державою у податковій сфері протягом 2022 року.

Практично одразу після проголошення Президентом України 24 лютого 2022 року воєнного стану розпочалась активна робота по приведенню життєдіяльності країни до нових умов. Так у березні 2022 року було прийнято два ключових закони, якими визначався порядок функціонування податкової системи країни під час війни.

7 березня 2022 року набув чинності Закон України №2118-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей

оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану», яким передбачались наступні зміни податкової системи [3]:

- зупинка перебігу строків, визначених діючим законодавством в частині адміністрування податків;
- запровадження мораторію на всі перевірки;
- звільнення від відповідальності за порушення податкового законодавства.

Окрім того, Законом №2118-IX задля утримання цін на паливо на фоні підвищеного попиту на нього, а також проблемами із постачанням було запроваджено додаткові пільги. Так, на період дії воєнного стану було запроваджено нульовий акциз на паливо, а також знижено податок на додану вартість (ПДВ) з 20% до 7%. Проте, вже у вересні 2022 року Законом України «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану» №2618-IX від 21.09.2022 акциз на пальне було відновлено, але ставки знижено. Так, для бензину і дизельного пального -- EUR100 за кожні 1000 літрів, а для скрапленого газу, бутану, ізобутану, альтернативного моторного пального і біодизеля – EUR52 за кожні 1000 літрів [4].

Одразу після прийняття Закону №2118-IX вступає в дію Закон №2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану», яким було доповнено і частково уточнено зміни запроваджені 7 березня, зокрема [5]:

- дозволено окремі види податкових перевірок;
- запропоновано пільги зі сплати єдиного та земельного податків;
- конкретизовано порядок використання податкових пільг благодійниками;
- визначено порядок формування податкового кредиту та реєстрації податкових накладних тощо.

Після цього, у квітні 2022 року набув законної сили Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» від 01.04.2022 р. № 2173-IX, яким було передбачено запровадження пільгової ставки для платників єдиного податку 3 групи на рівні 2% [6]. Ці заходи дозволили значно розширити коло платників єдиного податку, а також простимулювати малий та середній бізнес, а також великі підприємства за рахунок зменшення на них податкового тиску.

З іншого боку, зазначені заходи несли в собі й негативні наслідки та ефекти на рівень бюджетних надходжень.

На фоні цього і враховуючи зміну економічної ситуації та фінансових потреб держави, у червні 2023 року було прийнято Закон України №3219-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» [7]. Даним законом припинилась дія окремих норм податкового законодавства, які повинні були діяти до закінчення воєнного стану. Зокрема, було припинено:

- можливість для фізичних осіб-підприємців (ФОП) бути платниками єдиного податку за зниженою ставкою;
- повернуто обов'язок фізичних осіб-підприємців 1 та 2 групи щодо сплати єдиного податку;
- враховуючи, що перехід підприємства або ФОП на сплату 2% єдиного податку передбачав тимчасове припинення їх реєстрації платником ПДВ – скасування такого спеціального режиму передбачає те, що платник повинен знову зареєструватись платником податку на додану вартість та виконувати всі пов'язані з цим зобов'язання.

Повернення до довоєнного порядку оподаткування діяльності, відновлення податкових перевірок, штрафних санкцій тощо, вкрай критично сприйнялося бізнесом, який після пандемії COVID-19 і так знаходився у підвищеному стані. Так, робота в умовах постійних змін податкового законодавства, систематичного відключення електроенергії, стійкого дефіциту чоловіків, який з кожним днем все більше поглиблюється особливо на фоні прийняття нового Закону про мобілізацію, втратою усталених ланцюгів постачання та збуту продукції, а також на

фоні інфляційних та стресових коливань курсу валюти, зростанні мінімальних відрахувань із заробітної плати підвела бізнес та економіку України до критичного рівня.

Так, на думку Епель О., бізнес прагне від влади дуже простих речей: по перше – чіткого, якісного та зрозумілого законодавства, по друге – послідовного дотримання контролюючими органами такого законодавства і по третє – сталої судової практики та справедливих рішень [8]. Відтак, потреба модифікації податкової системи, яка стояла на порядку денному ще до війни стала вимогою для виживання економіки країни. Проте існує проблема того, що бачення майбутньої моделі податкової системи країни кардинально різняться між учасниками, залученими до її розробки, вже не кажучи про врахування думки бізнесу та суспільства. Окрім того, необхідно враховувати й думку міжнародних партнерів. Для прикладу Міжнародний валютний фонд однією з ключових умов нової програми кредитування підкреслює неможливість звуження бази оподаткування та зменшення основних ставок податку, принаймні поки війна триває. Тому за цей час, до закінчення війни, одним із першочергових завдань стає напрацювання найбільш оптимального варіанту нової податкової системи країни із детальним описом всіх кроків по переходу до неї.

При цьому необхідно враховувати, що основоположна для будь-якої країни реформа системи оподаткування вимагає ретельного вивчення попереднього досвіду та проведення детальних прорахунків для максимального уникнення помилок. Це дозволить значно уникнути різного роду ризиків. Але при цьому важливо розуміти, що така модифікація не дасть негайних результатів. Так, досвід багатьох країн показує, що на первинних етапах реформи надходження до бюджету на певний час скорочуються. Проте в умовах післявоєнної кризи це може стати нищівним ударом для економіки, адже міжнародна підтримка не є безперечною і в якийсь момент завершиться. Тому при модифікації податкової системи в першу чергу необхідно робити акцент на стимулювання інвестиційного ринку та зростання об'ємів повернення реструктуризованих під час війни позик.

За словами засновника теорії «економіки пропозиції» А. Лаффера реформування податкової системи впливає на обсяги прибутків, їх склад та час їх надходження до бюджету. Якщо проаналізувати європейський досвід відновлення після Другої світової війни, то можна побачити, що у післявоєнний період борги країни можуть складати до 300% ВВП [9].

У середньостроковій перспективі ситуація покращується: бізнес починає стрімко розвиватися, прискорюються темпи зростання ВВП, накопичується внутрішній інвестиційний ресурс тощо.

Основоположним при розбудові нової податкової системи повинно стати унеможливлення ухилення від сплати податків. Це можливо досягнути через максимальне розширення бази оподаткування при встановленні невисоких ставок. При цьому іноземні експерти у контексті України переконані: потрібно максимально уникати винятків із загальних та обов'язкових правил оподаткування, адже вони, як правило, спонукають деяких платників шукати можливості для ухилення від оподаткування. З іншого боку такі поступки зумовлюють появу посередників, які надають послуги по оптимізації, а також стимулюють розвиток корупції.

За словами Олексієнка Д. окрім зниження податкових ставок для швидкого відновлення економіки необхідно максимально знизити втручання держави в господарську діяльність підприємств через повернення заборони на податкові перевірки, зменшення обсягів регулювання та контролю, викорінення випадків зловживань з боку контролюючих та правоохоронних органів, проведення перезавантаження податкової системи, митниці та Бюро економічної безпеки [10].

Умовою ефективного реформування податкової системи України є створення умов за яких платникам було вигідно сплачувати податки, а уникати – дорого. Також потребують вдосконалення механізми виявлення ухилення від сплати податків та притягнення до відповідальності.

Автори проекту податкової реформи пропонують встановити нові ставки по основних податках - єдиної ставки податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб та

податку на додану вартість на рівні 10%. Проект реформи має на меті значно спростити та знизити податкове навантаження на бізнес та громадян [9].

Аналіз побажань від народних депутатів, представників бізнесу та експертного середовища свідчить, що вони надають перевагу встановленню ставки ПДВ на рівні 10% по аналогії з країнами ЄС або навіть Швейцарії, де ПДВ становить 7%. Інша частина схиляється до повної заміни ПДВ на податок з обороту, який значно простіший в адмініструванні, а отже несе в собі менше корупційних ризиків. Проте на цей час консенсусу щодо доцільності введення ставок 10-10-10 не досягнуто, тривають обговорення. Основні перестороги із реформою пов'язані з тим, як забезпечити достатній рівень надходжень до бюджету після зниження ставок податків, як мінімізувати ризики ухилення від сплати податків, нерівномірним розподілом податкового навантаження.

20 березня 2024 року в ході презентації дослідження «Справедлива податкова система в Україні в умовах війни» було запропоновано повернути в Україні прогресивну шкалу оподаткування, яка діяла у 1990 роках, а від нарахування податку на доходи фізичних осіб з мінімальної зарплати взагалі відмовитись. Автори дослідження вважають не справедливим сплату однакової суми податку як з мінімальної заробітної платні, так і для мільйонних доходів, тому що для перших податкове навантаження є набагато вищим. Відтак, вважають експерти, першим вагомим кроком реформування системи оподаткування могло б стати зменшення податку на мінімальні доходи населення на 5% з одночасним збільшенням його на таку ж часту для громадян, у яких висока заробітна плата [11].

На думку Верланова С., колишнього голови Державної податкової служби, для запобігання зменшення доходів держави від оподаткування, і колапсу фінансової системи загалом, необхідно негайно вжити наступних заходів:

1. Реформувати спрощену систему оподаткування, зменшивши ліміти обсягів доходів до 500-700 тисяч на рік і збільшивши ставку податку до 10-15%.
2. Обмежити коло платників сільськогосподарського податку виключно малими фермерськими господарствами.
3. На деякий час обмежити можливість використання венчурних фондів для отримання пільг з податку на прибуток.
4. Ввести військовий податок на «наддоходи», зокрема від видобутку нафти та галу, руби, експорту зернових тощо.
5. Здійснити аудит інформаційних систем податкової та митниці.
6. Перезавантажити податкову, митницю та бюро економічної безпеки новими кадрами.
7. Запровадити мораторій на податкові пільги, які безпосередньо не пов'язані з війною та відновленням критичної інфраструктури [12].

З нашої точки зору особлива увага в ході реформування податкової системи має бути приділена використанню електронних сервісів та цифрових технологій для взаємодії з платниками податків, розширенню податкової бази за рахунок легалізації тіньової економіки та оподаткування нових секторів економіки.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи вищенаведене можемо зробити висновки, що податкова система України досить швидко адаптувалась під військові умови. Так, у перші тижні було запроваджено ряд послаблень задля забезпечення життєздатності економіки та максимізації підтримки вітчизняного бізнесу. Спочатку всі нововведення запроваджувались на період до закінчення воєнного стану. Проте, враховуючи що війна триває вже не один рік, державою розпочався процес скасування прийнятих послаблень та повернення до звичної Україні податкової системи.

Водночас аналіз впливу податкової системи на ефективне функціонування економіки показує, її основоположну роль. Відтак, стає очевидним, що в усталеному вигляді податкова система не може забезпечити ефективну повоєнне відновлення країни, а отже підлягає модифікації. В ході дослідження було встановлено, що необхідність реформування податкової системи вже підіймалось неодноразово. Проте консенсусу щодо напрямків подальших змін досягнуто так і не було. На поточний момент диспути на цю тему продовжуються. Більшість

експертів та економістів схиляється до необхідності послаблення податкового тиску на платників через зменшення ставок податку, частина фахівців категорично проти. Відтак, перспективами для подальших розвідок у зазначеному напрямку є дослідження змін податкової системи України після завершення війни або в контексті прийнятого Проекту податкової реформи крізь призму визначення їх впливу на обсяги дохідної частини бюджету.

Список використаних джерел

1. Taufik Abd Hakim, Karia Abdul Aziz, Jasmine D., Rainah G.Norziana L. Impact of direct and indirect taxes on economic development: A comparison between developed and developing countries. *Taylor & Francis Online*. 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23322039.2022.2141423#:~:text=The%20results%20show%20that%20total,the%20economic%20growth%20by%201.25%25>. (дата звернення 21.05.2024).
2. Ціна держави - проект CASE Україна URL: <https://cost.ua/> (дата звернення 21.05.2024).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 р. №2118-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення 21.05.2024).
4. Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 21.09.2022 р. №2618-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2618-20#Text> (дата звернення 21.05.2024).
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 17.03.2022 р. №2120-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 21.05.2024).
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 01.04.2022 р. №2173-IX. Liga 360. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T222173.html (дата звернення 21.05.2024).
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Закон України від 30.06.2023 р. №3219-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text> (дата звернення 21.05.2024).
8. Фахівці обговорили розвиток податкової політики України в умовах війни. *Видавництво «Юридична практика»*. 2023. URL: <https://pravo.ua/fakhivtsi-obhovoryly-rozvytok-podatkovoi-polityky-ukrainy-v-umovakh-viiny/> (дата звернення 21.05.2024).
9. Обухов В., Колода Я. Як Україна реформуватиме податкову систему після війни. *Укрінформ*. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3688038-ak-ukraina-reformuvatime-podatkovu-sistemu-pisla-vijni.html> (дата звернення 22.05.2024).
10. Олексієнко Д. Відновлення економіки: чому країні потрібна проста і справедлива податкова система. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/4/699732/> (дата звернення 22.05.2024).
11. Презентація дослідження «Справедлива податкова система в Україні в умовах війни». *Укрінформ*. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3841425-prezentacia-doslidzenna-spravedliva-podatкова-sistema-v-ukraini-v-umovah-vijni.html> (дата звернення 22.05.2024).
12. Верланов С. Чи потрібна податкова реформа в умовах війни. *Економічна правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/10/693668/> (дата звернення 22.05.2024).

References

1. Taufik Abd Hakim, Karia Abdul Aziz, Jasmine D. & Rainah G.Norziana L. (2022). Impact of direct and indirect taxes on economic development: A comparison between developed and developing countries. *Taylor & Francis Online*. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23322039.2022.2141423#:~:text=The%20results%20show%20that%20total,the%20economic%20growth%20by%201.25%25>. (Accessed 21.05.2024).
2. The cost of the state - CASE Ukraine project Retrieved from: <https://cost.ua/> (Accessed 21.05.2024).

3. Verkhovna Rada of Ukraine (2022). "On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the peculiarities of taxation and reporting during the period of martial law", Law of Ukraine No. 2118-IX dated 03/03/2022. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (Accessed 21.05.2024).
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2022). "On amendments to Chapter XX "Transitional Provisions" of the Tax Code of Ukraine regarding excise tax rates for the period of the legal regime of martial law, state of emergency", Law of Ukraine No. 2618-IX dated 21/09/2022. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2618-20#Text> (Accessed 21.05.2024).
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2022). "On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law", Law of Ukraine No. 2120-IX dated 17/03/2022. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (Accessed 21.05.2024).
6. Liga 360. (2022). "On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the administration of certain taxes during the period of martial law and state of emergency, Law of Ukraine No. 2173-IX dated 01/04/2022. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T222173.html (Accessed 21.05.2024).
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2023). "On amendments to the Tax Code of Ukraine and other laws of Ukraine regarding the peculiarities of taxation during martial law", Law of Ukraine No. 3219-IX dated 30/06/2023. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text> (Accessed 21.05.2024).
8. "Legal practice" publishing house. (2023). *The experts discussed the development of the tax policy of Ukraine in wartime conditions*. Retrieved from: <https://pravo.ua/fakhivtsi-obhovoryly-rozvytok-podatkovoi-polityky-ukrainy-v-umovakh-viiny/> (Accessed 21.05.2024).
9. Obukhov, V., & Koloda, Ya. (2024). How Ukraine will reform the tax system after the war. *Ukrinform*. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3688038-ak-ukraina-reformuvatime-podatkovu-sistemu-pisla-vijni.html> (Accessed 22.05.2024).
10. Oleksiienko, D. (2023). Economic recovery: why the country needs a simple and fair tax system. *Ekonomichna pravda*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/4/699732/> (Accessed 22.05.2024).
11. Ukrinform. (2024). *Presentation of the study "A fair tax system in Ukraine in the conditions of war"*. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3841425-prezentacia-doslidzennaspravedliva-podatкова-sistema-v-ukraini-v-umovah-vijni.html> (Accessed 22.05.2024).
12. Verlanov, S. (2022). Is tax reform necessary in the conditions of war. *Ekonomichna pravda*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/10/693668/> (Accessed 22.05.2024).

POKOVBA Dmytro¹
postgraduate student

KYRYLIUK Yevhenii¹
Dr. Sc. (Econ), Professor,

PROSHCHALYKINA Alina¹
PhD in Economics, Associate Professor

¹ Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
Cherkasy, Ukraine

OPTIMIZATION OF THE UKRAINIAN TAX SYSTEM IN THE CONDITIONS OF WAR AND POST-WAR RECONSTRUCTION

Introduction. *The tax system is the basis of the successful development of any country, its main financial resource. On the way to achieving the greatest positive effect from its functioning in Ukraine, the process of its evolution and improvement is continuously taking place. However, today the tax system faces serious challenges and threats. This is primarily due to the introduction of martial law and the consequences of the war, which is still ongoing. Therefore, carrying out the modification of the tax system of Ukraine, aimed at increasing the degree of efficiency of the economy, reducing the level of its shadowing and increasing the real income of the population, acquires a fundamentally new necessity and relevance.*

Purpose. *The study focuses on identifying the peculiarities of the transformation of Ukraine's tax system under martial law.*

The results. *The study defines the role of the tax system for the efficient functioning of the economy. Changes introduced in the domestic tax system during the first months of the war are systematized. The reaction of business entities to the adopted innovations was studied. The critical need to modify the tax system of Ukraine has been established. Recommendations on directions for reforming the domestic tax system have been formulated.*

Originality. *Within the framework of the study, for the first time, changes to the taxation system after the beginning of the war were thoroughly analyzed, the procedure for canceling the innovations adopted in the first months of the war was established, and the prospects for further reforming the country's economy on the way to ensuring its viability and the post-war period were outlined.*

Conclusions. *The tax system of Ukraine quickly adapted to functioning in the conditions of a full-scale war. Thus, in the first weeks, a number of relaxations were introduced to ensure the viability of the economy and maximize support for domestic business. Initially, all innovations were introduced for the period before the end of martial law, but in 2023, the process of canceling the innovations began. Today, the tax system is on the verge of a large-scale transformation, because in its current form it cannot ensure the effective performance of the tasks set before it. Most of the innovators are inclined to the need to introduce the same rate for the 3 main taxes, but some of them consider it necessary to return to progressive taxation. At present, the discussions continue, it is only obvious that the tax system that we will get as a result must fulfill the most important task - to ensure the operation of the economy in the extremely difficult conditions of post-war recovery.*

Keywords: *tax legislation, tax system reform, optimization of taxation, corporate income tax, value added tax, single tax, progressive taxation, benefits.*

*Одержано редакцією: 24.05.2024
Прийнято до публікації: 01.06.2024*